

2005-09-16

Gävleborgs Fäbodförening

Jordbruksdepartementet

103 33 STOCKHOLM

c/o Hälsinglands museum
Storgatan 31
824 30 HUDIKSVALL

Yttrande över Ds 2005:22, Småskalig livsmedelsförädling.

Gävleborgs fäbodförening, GFF, har fått möjlighet att lämna synpunkter på rapporten Ds 2005:22, Småskalig livsmedelsförädling, som redovisar aktuella frågor kring ämnet. Rapporten behandlar en rad förhållanden vilka getts sammanfattande omdömen, de flesta också med förslag till åtgärder.

GFF, som lämnar sitt yttrande från fäbodbrukets synpunkt, bedömer rapporten i sin helhet såsom mycket tillfredsställande. GFF förordar att förslagen blir genomförda.

I det följande kommenterar GFF rapporten utifrån sitt intresseområde och sin speciella funktion. Referenser till föreningens verksamhet lämnas löpande. Reflexionerna följer rapportens disposition.

1. Inledning och bakgrund

Gävleborgs fäbodförening, GFF, skiljer sig från övriga föreningar som organiserar fäbodbrukare genom att inte vara en avskärmad "fackförening" som enbart ser till sina medlemmars intressen. Verksamhetens absolut viktigaste del är att i vidaste bemärkelse arbeta för en sund och livskraftig utveckling av fäbodbruket och att generellt främja fäbodbrukets intressen. GFF:s egentliga verksamhetsområde är Gävleborgs län men erfarenheter från verksamheten är tillgängliga utan inskränkningar.

GFF är i dag Sveriges största förening för fäbodbruk och har även ett utvecklat samarbete med Värmlands säterbrukareförening.

Genom nätverksbygge och projektverksamhet når GFF:s informationsblad (minst fyra nr per år) nu i sin tryckta version ca 375 mottagare (drygt 600 läsare). Till detta kommer en nätupplaga med vid spridning till myndigheter och andra mer offentliga mottagare.

GFF bildades ett par år efter det att Riokonventionen signerats. Konventionen om biologisk mångfald har alltid funnits aktuell i föreningsarbetet och stadgarna är utformade med konventionens syfte i åtanke. Detta har gjort att GFF kanske mer än andra representanter för lokalsamhällen sökt tillämpa och hänvisa till Konventionen i sin verksamhet.

GFF anser att rapporten Ds 2005:22 på ett olyckligt sätt förbigått intentionerna i Konventionen och miljömålspropositionens tankar om ett nationellt program för Konventionens artikel 8j och relaterade frågor.

GFF vill framhålla allmänhetens intresse för de produktionsformer fäbodbruket tillämpar och de produkter som är typiska för denna lokala samhällsgemenskap.

GFF anser att i och med att ursprungs- och lokalbefolkningar förvaltar för samhället värdefulla kunskaper och egenskaper måste förutsättningar för dess bevarande också erhållas.

Detta innebär bland annat att fäbodbrukare som representanter för en lokal gemenskap med en traditionell verksamhet ska särbehandlas positivt vid bruket av sin gamla kunskap.

2. Utvecklingstendenser

GFF uppfattar rapportens bedömning ”producenterna behöver utveckla sin professionalism i leveranser och kontakter med handeln” som alltför generell.

GFF representerar de oansenliga företag som förtjänar benämningen ”mikroföretag”. För dessa är produktionens sätt och volymer traditionellt sådana att kontakter med den vanliga ”handeln” sällan är aktuell. Samarbete mellan fäbodbrukare och lokala handlare har hittills fallit på de gällande regelverken. Ofta sker direkt försäljning till en lokal kundkrets

GFF har uppfattningen att ökad lönsamhet kan vinnas genom att kommersiellt utnyttja de traditionella produkternas exklusivitet. I många fall bör det vara ekonomiskt fördelaktigt att kombinera försäljning med kultur- och upplevelseturism.

GFF ser en möjlighet att öka varornas attraktivitet genom ursprungsbeteckningar och namnskydd. Intressant att notera är hur lockande tillgången på opastöriserad och inte homogeniserad mjölk är. Allt fler kunder visar också en medvetenhet om kvalitetsskillnaden på mjölk från djur på naturbete respektive kraftfoderuppfödning.

GFF anser att det ofta finns både en vilja och ett behov att anställa extra personal under fäbodsäsongen. Det stora hindret för att anställa är arbetsgivaransvaret. Ett annat hinder är osäkerhet kring hur man löser ansvarsfrågan vid sjukfrånvaro. I några fall har fäbodbrukare ställt upp som praktikvärdar i ett samarbete med arbetsförmedlingen. Detta har fungerat bra. GFF skulle gärna vilja se att samhället i princip garanterade den anställdes trygghet som en del i det allmännas ansvar för Konventionen om biologisk mångfald.

3. Några principiella utgångspunkter

GFF vill stryka under vikten av att staten skapar goda förutsättningar för de små företagen och med stöd av Konventionen om biologisk mångfald ger fäbodjordbruken en positiv särbehandling. Detta innebär exempelvis att undantag från generella regler kan lämnas med hänvisning till Konventionen.

GFF vill också framhäva den småskaliga, traditionella livsmedelsförädlingens betydelse för sysselsättning och en positiv utveckling av landsbygden. En starkt besöksnäring kan tas som belägg för vad som kan bevara infrastruktur och andra resurser.

GFF vill peka på de oklarheter som finns rörande fäbodbetets ställning vid beräkning av ett arealbaserat gårdsstöd. GFF anser att även fria skogsbeten i detta avseende ska generera stödarealer.

GFF tycker att en tydlig ansvarsfördelning mellan olika aktörer är viktig, men att avvägningen mellan nationell, regional och lokal förvaltning är känslig. Särskilt märkbar är myndigheters brist på erfarenhet och kompetens då det gäller en marginell näring som fäbodjordbruk.

GFF menar att ansvaret bör lokaliseras efter var erfarenheter finns och kan vidmakthållas.

4. Livsmedelslagstiftningen

GFF välkomnar varje förenkling av regelverken och upprepar kravet på att undantag från generella regler ska kunna lämnas med hänvisning till Konventionen om biologisk mångfald.

GFF ser med tillfredsställelse att det gamla önskemålet om regler inriktade bra produkter istället för föreskrifter om produktionssätt nu vunnit gehör.

GFF vill framhålla att på fäboddar både produceras råvaran och förädlas livsmedel av mjölk.

GFF önskar att en eventuell skillnad mellan ’direktförsäljning’ och ’släppa ut på marknaden’ redovisas tydligt.

GFF vill också att skillnaden mellan systemtillsyn (kollektiv) och egenkontroll (enskild) redovisas mer precist.

GFF understryker att livsmedelskontroller kan bli betungande för fäbodjordbruken som är synnerligen ekonomiskt sårbara. Samhället kan här visa ansvar för bevarande av traditionella produktionsmetoder genom att helt stå för kontrollernas kostnader.

GFF vill även fästa uppmärksamheten på att vissa geografiska områden är missgynnade genom besvärande förekomst av stora rovdjur. Periodvis kan dessa binda en fäbodbrukare tidsmässigt så att både produktion och förädling av livsmedel måste sättas åt sidan. Kompensation för intäktsbortfallet måste utgå. GFF kan se en lösning genom att en generell ersättning utgår för förebyggande åtgärder, t ex anställning av vallare i definierat missgynnade områden, samt att direkta förluster i företagen därutöver ersätts genom viltskadeanslaget. GFF har uppfattningen att småskalig livsmedelsförädling, i synnerhet på fäbodan, i mycket liten omfattning kan dra nytta av en inre marknad inom EU varför ett regelsystem byggt för hela EU är onödigt för denna produktionssektor. GFF tycker att bruket av undantag från grundreglerna ska präglas av generositet.

GFF vill framhålla att för alla regler måste resultaten gälla före metoderna. Så är t ex djurens välfärd mycket viktigare att tillgodose än att slaviskt följa måttkrav för deras utrymmen. GFF vill att Sverige i EU söker befästa värdet av vidmakthållna lokalsamhällen och tillämpad traditionell kunskap enligt artikel 8j och anknytande texter i Konventionen.

GFF begär att Livsmedelsverket i sitt arbete med ett nytt hygienregelverk samverkar med brukarnas organisationer och att GFF blir en part i sammanhanget.

GFF har som en del av sin verksamhet ordnat utbildningar i småskalig livsmedelsförädling. Ett led i dessa är att ge motivation för egenkontroll. Genom tillmötesgående av veterinär Karl-Erik Hammarberg¹ och professor Marie-Louise Danielsson-Tham har ett kompendium framställts för utbildningen. Genom projektet Fäbodmat och Matkultur har en upplaga av kompendiet tryckts så att en vidare spridning kan ske. GFF kan, efter författarnas medgivande, tänka sig en nationell spridning med stöd och stimulans av Livsmedelsverket. GFF har enligt ovan delvis fungerat som en branschorganisation. Nätverket är ganska omfattande. Enligt stadgarna finns möjligheter för alla fäbodbrukare att ta del av föreningens erbjudanden. Ett krus är finansieringen. GFF vill än en gång återropa Konventionen om biologisk mångfald och artikel 20 där parterna åtar sig att tillhandahålla finansiellt stöd till sådana aktiviteter som syftar till att nå Konventionens mål.

Gårdsslakt liksom tillvaratagande och beredning av slaktprodukter i anslutning till slakten är traditionella verksamheter. Traditionerna bevaras i mikroföretag som fäbodjordbruk. GFF anser att om dessa lokala sedvänjor ska bibehållas krävs flexibla krav på köttbesiktning. GFF ser redan nu en spontan efterfrågan på kött från djur på naturbete. Ett skäl som uppges är det ypperliga kött med ”rätt” fettsyror som bildas bl a vid fritt fäodsbete. GFF ser möjligheter till vinstoptimering genom att utnyttja mervärdena i de exklusiva produkterna. GFF vill även marknadsföra vissa i dag marginella sortiment som speciellt utvalda, t ex killingskött. GFF har erfarit att ”udda” sortiment inte är populära på dagens slakterier vilket tyvärr också kan speglas i bemötandet.

GFF välkomnar ett pilotprojekt där även lokala grupper som fäbodbrukare ingår som en part. GFF som har ett väl utvecklat samarbete med leg veterinär Karl-Erik Hammarberg (se ovan om kompendium) vill föreslå en pilotverksamhet i samarbete med bl a Delsbo slakteri där Hammarberg är besiktningsveterinär för att utveckla former för slakt där mikroföretagares traditionella produktion och förädling kan tas tillvara och stärkas.

GFF anser att Livsmedelsverket ska uppmärksammas på vikten av att lokalbefolkningar som fäbodbrukare inte glöms bort när initiativ tas till pilotprojekt.

GFF är positiv till både mobil och gårdsnära slakt och önskar att studier av dessa funktioner kan ingå i ovan skisserade pilotverksamhet. Kostnadsfrågor måste då beaktas.

---

¹ Promoveras till vet med hedersdoktor 8/10 2005. Föreläsningstitel: ”You miss more answers by not looking than you miss by not knowing.”

GFF menar att även vid lokal livsmedelskontroll bör ansvaret lokaliseras efter var erfarenheter finns och kan vidmakthållas.

All tillsyn måste bygga på korrekta bedömningar. GFF uppfattar det som svårt för varje aktör inom livsmedelskontrollen att skaffa sig och bibehålla kunskap om varje bransch. GFF kan se en lösning där man för mindre men speciella verksamheter, exempelvis fäbodbruk, bygger upp kunskapscentra där expertis är tillgänglig och inom verksamhetsområdet kan bistå också vid frågor om livsmedelskontroll.

GFF har inställningen att offentlig kontroll rörande företag på vilka Konventionens artikel 8j har tillämplighet ska bekostas av statsmedel. GFF motiverar det offentliga ansvaret med att det ingår i genomförandet av målen för Konventionen om biologisk mångfald och artikel 8j. GFF tycker det är bra att § 16-tillstånd ersätts av godkännande att bedriva viss verksamhet under vissa förutsättningar.

GFF anser att även då det gäller krav på vatten ska regeln gälla att det är slutprodukts tjänlighet som är viktig inte hur vatten som används under en process görs användbart. GFF vill att även traditioner och innovationer ska ges utrymme då det gäller hantering av vatten.

GFF betraktar fäbodkök i dess olika former som både traditionell plats för beredning eller förädling av livsmedel och kök för eget hushåll. GFF anser att det är nödvändigt att denna dubbla funktion kan bibehållas.

GFF menar att en praktisk syn är viktig ifall lokaliteter på en fäbod får kompletterande eller ändrade funktioner. GFF tycker det är illa om det inte går att skapa generella undantag från vissa krav då det gäller en prioriterad verksamhet som t ex traditionellt fäbodbruk.

5. Rådgivning och kompetensutveckling för utveckling av företagande

GFF bildades 1996. Vid årsskiftet 2005 fanns 138 betalande medlemmar. GFF har kartlagt de olika frågor fäbodnäringen berörs av och målmedvetet arbetat för att finna långsiktiga lösningar. Ett led i arbetet är att göra ett länsprogram för utveckling av ett långsiktigt hållbart fäbodbruk. En probleminventering, som på styrelsens uppdrag genomfördes 2001, visar entydigt att ekonomin är fäbodbrukarens största problem. Av enkäten framgår att det också finns flera kompletterande eller alternativa verksamheter som kan förbättra ekonomin i brukandet.

GFF har som en åtgärd för att lösa detta problem initierat projekt Fäbodmat och matkultur, som är ett produktionsekonomiskt projekt. Genom föreningens initiativ har projektidén växt fram från fäbodbrukarna själva, vilket borgar för att förankringen av projektet bland dess olika målgrupper är mycket god. Tyngdpunkten i projektet ligger naturligt på mat och livsmedelsproduktion. Verksamheten har delats i två huvudinriktningar; inåt mot producenter och utåt mot konsumenter. Den inåtriktade mot producenter och produktion har prioriterats. Ledord har varit ”säkert” och ”sunt”. Fortsättningen som bygger på säkra och sunda produkter riktas mot konsumenter av dessa och upplevelser bundna till fäbodbrukarnas produkter. Ledord är ”genuint” och ”exklusivt”. Den dubbla inriktningen motiveras av att fäbodmiljöer kan sakna anordningar som elektricitet och kommunalt vatten vilka oftast räknas som självklara förutsättningar vid hantering av livsmedel. Något som kan orsaka problem vid tillsyn. GFF välkomnar rapporten Ds 2005:22 som kan öppna för koncentrerad verksamhet inom den konsumentorienterade delen vilken förutsätter en bra lösning av den inåtriktade satsningen.

GFF var, på grund av låg likviditet och beroende på att projektmedel enbart kan rekvireras sedan medel förbrukats, tvingad att söka annan huvudman för projektet. Projektansvarig under första verksamhetsåret var därför Hushållningssällskapet Dalarna Gävleborg. GFF har gjort samma erfarenhet som redovisas i rapporten; en stor del av arbetet går till administration. HS har också av lönsamhetsskäl lämnat projektet. HS förmåga att driva projektet i samarbete med GFF såsom framtida förvaltare av resultaten var också dålig. GFF hävdar att uppriktigheten kunde ha varit bättre. Problemen var så tydliga att Leader+ hittills inte bifallit ansökan om medel för år två av tre planerade trots att medel reserverats. Detta har stört projektarbetet. GFF som är medveten om att HS i många fall är en utomordentlig projektägare vill inte rikta negativ kritik mot organisationen. GFF:s avsikt är enbart att belysa problem som kan uppstå i projekt som leds av någon utan rätt intresse och utan förmåga att se bortom projekttiden.

GFF har genom att Världsnaturfonden, WWF, lämnat likviditetsgaranti nu kunnat bli sin egen projektägare. Länsstyrelsen har genom LBU och regionalpolitiska projektmedel gett resurser för en fortsatt verksamhet.

Under särskilda processdagar har verksamheter som är viktiga att utveckla definierats. Idén är att verksamheten delas upp i etapper och delprojekt med klar uppbyggnad, som löpande analyseras och värderas. På så sätt ska man medan projektet pågår upptäcka metoder och få resurser att förbättra de ekonomiska och arbetsmiljömässiga förhållandena i fåbodbruket samtidigt som en grund läggs för nya och återupptagna satsningar inom produktion och förädling av livsmedel.

GFF har som ett led i projektet ett samarbete med HagmarksMISTRA som innebär att en latbruksekonom gör studier som kan visa den företagsekonomiska (och samhällsekonomiska) betydelsen av fåbodbruket. Studierna är begränsade till köttproduktion men kontakter har tagits med ett nytt nordiskt projekt som kan vidga studierna till mjölkproduktion och även ta med jämförelser mellan lantraser och moderna djur. Detta senare projekt är ännu inte finansierat. GFF har även genom lokala Naturvårdsbidraget i samverkan med Ovanåkers kommun och medel från Viltskadeförbundet kunnat starta ett projekt för att underlätta arbetet med förebyggande åtgärder mot skador av rovdjur i fåbodmiljöer. Resultatet ska även kunna användas av Länsstyrelsen för hanteringen av viltskademedel.

GFF har också via Jordbruksverkets bidrag till natur- och miljöorganisationer fått möjlighet att i projektförhållande göra en praktisk studie där fåbodbrukare ges möjlighet att resonera igenom olika problem med en neutral rådgivare. Syftet är att få svar på om och hur en verksamhet med ”fåbodkonsulenter” kan fungera.

Centrum för fåbodkultur

GFF har för ögonblicket en ledande roll bland landets organisationer för fåbodbruk och fåbodbrukare. GFF är väl medveten om hur snabbt vitaliteten kan avta och stagnera bland ideella föreningar. Samtidigt är kontinuerlig verksamhet nödvändig för att den ideella verksamhetens resultat och syften ska bevaras och hållas livskraftiga. Kompetenscentra med en tryggad basverksamhet kan borga för ett fortlöpande arbete. GFF anser det särskilt angeläget att nationella och regionala kompetenscentra för småskalig förädling åstadkoms.

GFF vill se en nationell insats för ett särskilt kunskapscentrum för fåbodbruk och anser att ett sådant kan bilda mönster även för andra slags satsningar. Enligt GFF:s uppfattning ska ett väl fungerande centrum samla kompetens och förmedla kunskap och information, såväl till brukare som till myndigheter och allmänhet, och långsiktigt främja en hållbar fåbodkultur i landet. Till ett centrum för fåbodkultur borde all information till och om fåbodbruket koncentreras. Centret bör ha en primär funktion som tolk och guide i kommunikationen mellan fåbodbrukare och företrädare för olika myndigheter. Många samhällssektorer och

politikområden berör och påverkar villkoren för fåbodbruk. Utom frågor om natur- och kulturmiljö är livsmedelshygien, djurskydd och arbetsmiljö sådana områden.

GFF anser att till ett Fåbodcentrum kan lokaliseras offentlig sakkunskap på frågor om djurs välbefinnande, lantrasbevarande, hantering av rovdjursproblem, livsmedelskontroll, juridik, byggnadsvård, turism, ekonomisk rådgivning etc för att ge anläggningen stadga och status. Ett Fåbodcentrum bör också ha en publik del. Lärande möten kan hållas och besök i fåbodmiljöer kan arrangeras. Osv.

Den dokumentation som görs kan harmoniseras med dagens samhälle och göras tillgänglig för forskning, bl a om fåbodbruk och livsmedelsförädling. Ett angeläget forskningsområde är ostars mikrobiologi. GFF vill peka på att dokumentationen också kan vara ett första steg mot ett ursprungsskydd av traditionellt tillverkade produkter för att säkra deras framställning samt höja produktens anseende och pris.

GFF menar att anläggningen i praktik bör visa hur olika myndigheter kan samverka runt en verksamhet och att politikområden kan förenas på ett konstruktivt sätt för att leva upp till åtaganden enligt en internationell konvention och för att stärka en hotad näringsform.

GFF som har ett väl utvecklat samarbete med Ovanåkers kommun (med gräns till Dalarna) vill peka på lämpligheten att lokalisera ett Fåbodcenter till kommunen. Ovanåker har en av Sveriges tre största koncentrationer av fåbodbruk som fortfarande brukas. Förutom att placeringen är geografiskt väl vald passar den bra in i kommunens eget ambitiösa projekt 'Fåbodskogen' och tankarna på ett biosfärområde med forsknings- och informationsuppdrag.

GFF vill i sammanhanget erinra om regeringens idé att Centrum för biologisk mångfald ska vara det organ som utifrån Konventionen om biologisk mångfald ska samordna, initiera, utreda och eventuellt medverka i genomförandet av önskvärda insatser, samt popularisera och väcka intresse för traditionell kunskap och lokala näringar. GFF tycker att delar av uppgiften kan decentraliseras och ges formen av regionala kompetenscentra. Ett Fåbodcenter kan kombineras med eller rymmas inom denna uppgift för CBM.

Kompetensutveckling

GFF ser ett system med kompetenscheckar som något som kan förenkla fåbodbrukares möjligheter att höja sin kompetens. Ofta är det mycket speciell kunskap som behöver tillägnas och den kan vara svår att nå via konventionella vägar.

GFF vill i sammanhanget peka på att kunskapen om fåbodbrukets villkor också behöver höjas inom bl a den offentliga förvaltningen. Redan nu kan från förstudien kring fåbodkonsulenter redovisas oroande naivitet inom vissa myndigheter, med risk för negativa konsekvenser.

GFF anser att fåbodbrukare själva ska förmedla kunnande genom att de anlitas vid kurser, rådslag, föredragningar och engageras som sakkunniga i arbetsgrupper, utredningar osv.

GFF förordar att systemet med kompetenscheckar ska kunna fungera också i sådana sammanhang för att ge näringens företrädare ekonomiska möjligheter att medverka.

GFF vill beträffande fortsatt arbete med kompetensutveckling att naturbruksgymnasierna får förutsättningar att förmedla specialkunskap om fåbodbruk. Studieförbunden och vissa folkhögskolor är andra resurser vars potential bör utnyttjas. De kulturhistoriska museernas roll för kompetensutveckling på traditionell grund behöver användas bättre. GFF kan redovisa ett mycket lyckat samarbete inom projekt Fåbodmat mellan Ljusdalsbygdens museum och studieförbundet Vuxenskolan för att dokumentera och sprida kunskap till nya grupper.

GFF vill apropå kursplaner i livsmedelshygien peka på det tidigare nämnda kompendiet Praktisk bakteriologi och hygien vid ystning i småskalig produktion av leg veterinär Karl-Erik Hammarberg och professor Marie-Louise Danielsson-Tham. Detta bör uppmärksammas och användas av Livsmedelsverket i dess uppdrag. GFF vill också redovisa att kurs i HACCP för fäbodbrukare anordnats inom projektverksamheten. Även av denna bör erfarenheter kunna dras som kan brukas också mer generellt.

6. Stöd inom LBU-programmet mm

GFF har erfarenheten att villkoren för investeringsstöd gör att dessa inte alltid är tillgängliga för deltidsverksamma med fäbodjordbruk som vill investera för att göra sina företag mer bärkraftiga. GFF hyllar tanken på enklare regler för att få del av LBU-program mm. GFF skulle gärna vilja se en större vilja från stödgivare att ta risker, exempelvis genom att ge möjlighet att pröva nya eller utvecklade företagsidéer i full skala under en rimligt lång period. GFF anser att det krävs ganska lång tid för att nya företag ska få den stabilitet som krävs för långsiktig funktion.

GFF ansluter sig till tanken om tre centrala axlar inom landsbygdsförordningen. För fäbodbruket medför idén att en helhetssyn över olika politikområden kommer att underlättas.

GFF anser att resurssamlingen inom ett nationellt kuvert är av diskutabel nytta för fäbodbruket. GFF ser ett samband mellan extra betalning för särskilda typer av jordbruk som är viktiga för att skydda och förbättra miljön och artikel 8j. GFF hävdar att en särskild satsning på insatser som tillgodoser bevarande av traditionella Sverigebilder med stöd av artikeln hade varit mer befogad.

7. Allmänna företagarfrågor inom de areella näringarna

GFF måste med beklagande konstatera att Jordbruksdepartementets kontaktgrupp för företagande inom lantbruksnäringen är okänd. GFF anser att de frågor gruppen behandlar är viktiga. GFF vill referera till CBM:s rapport Traditionell kunskap och lokalsamhällen, som redovisar ett regeringsuppdrag. Där framgår (1.2.7, sidorna 13-14) att GFF varit en av initiativtagarna till att en samverkansgrupp för fäbodnäringens speciella problem organiserades inom CBM:s uppdrag. Sådana samverkansgrupper bör vara permanenta och kan förenas med verksamheter i kompetenscentra.

GFF gillar arbetet med förenkling av regler. Det är bra om en enda myndighet kan ta emot den information flera olika myndigheter kräver av jordbruksföretagen. GFF har levt i illusionen att länsstyrelserna har ett regionalt samordningsansvar rörande de centrala myndigheternas verksamhet. Ett sådant borde kunna utvecklas.

GFF anser att för fäbodbrukets speciella sektor bör en föredömlig, flerriktad samordning mellan brukare och myndigheter kunna realiseras i och med skapandet av ett Fäbodcenter.

Traditionell kunskap ska i första hand skyddas genom att lokalbefolkningarna får egna resurser att genomföra Riokonventionens artikel 8j i vid bemärkelse.

GÄVLEBORGS FÄBODFÖRENING

Carl Höglund
ordförande